

POPULATION AGEING AND LABOUR FORCE

STARENJE STANOVNIŠTVA I RADNA SNAGA

PODGORELEC, Sonja & KLEMPIC BOGADI, Sanja

Abstract: *Unfavourable demographic trends in Croatia, among which ageing is one of more significant, result in the ageing of labour force contingent, and its decrease over the long-term due to increasingly smaller influx of young people. A way to diminish these processes is to discourage early going into retirement as well as to improve working conditions and relations towards older workers. Longer employment would enable the reduction of social transfer expenses directed towards a part of older population that, although in retirement, lives on the edge of poverty.*

Key words: *Croatia, ageing, labour force, employment*

Sažetak: *Nepovoljni demografski trendovi u Hrvatskoj, među kojima je starenje jedan od značajnijih, imaju za posljedicu starenje kontingenta radne snage, a dugoročno i njegovo smanjenje zbog sve manjeg priljeva mladih. Jedan od načina ublažavanja tih procesa jest i destimuliranje prijevremenog odlaska u mirovinu, ali i poboljšanje uvjeta rada i odnosa prema starijim radnicima. Omogućivanjem duže zaposlenosti smanjili bi se troškovi socijalnih transfera usmjereni prema dijelu starijeg stanovništva koje, iako u mirovini, živi na rubu siromaštva.*

Ključne riječi: *Hrvatska, starenje, radna snaga, zaposlenost*

Authors' data: Sonja **Podgorelec**, dr. sc, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, spodgorelec@inet.hr; Sanja **Klempic Bogadi**, dr. sc., Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, sanja.klempic@imin.hr

1. Uvod

Sve veći broj starih ljudi u suvremenim društvima i njihova dugovječnost zahtijevaju promišljanje o drugačijim pristupima problemu starenja i pratećoj organizaciji cjelokupnog života stanovništva svih dobi. Starenje populacije ima, između ostalog, značajan utjecaj na gospodarski razvoj zemlje, posebice s daljnjim produljenjem očekivanog trajanja života stanovništva, a bez sigurnih predviđanja hoće li dodatne godine biti proživljene u (relativno) dobru zdravlju ili narušene bolešću. S obzirom na značajnu promjenu odnosa dobnih struktura unutar populacija, pred vlade pojedinih zemalja postavlja se zahtjev prilagodbe njihovih gospodarstava i socijalnih politika. Jedna od najvažnijih promjena u vrijednosnoj orijentaciji svih suvremenih europskih društava posljednjih dvadesetak godina, podjednako na individualnoj i kolektivnoj razini, jest sve jasnije definiran zahtjev zadržavanja što višeg stupnja aktivnosti i u što dužem razdoblju ekonomski aktivnog stanovništva na tržištu rada, bez obzira na njihovu dob. Dapače, koncept aktivnog starenja zalaže se za ostvarenje aktivnog života starijih osoba u različitim područjima života: na osobnom planu, unutar obitelji i u društvu, a posebice potiče zadržavanje starih ljudi na tržištu rada i nakon uobičajenih dobnih granica umirovljenja.

Dva su temeljna demografska procesa koja obilježavaju suvremeni razvoj stanovništva Hrvatske – depopulacija i starenje. Proces depopulacije započet u pojedinim dijelovima zemlje već u drugoj polovici 19. stoljeća intenziviran je nakon Drugoga svjetskog rata zbog snažne industrijalizacije i urbanizacije, što je za posljedicu imalo migracije selo-grad, ali i iseljavanje u inozemstvo. Na početku 21. stoljeća depopulacijom je zahvaćeno gotovo cijelo područje Hrvatske i prema svim pokazateljima taj se trend nastavlja, bez ikakvih naznaka mogućih promjena. Ukupna depopulacija uvjetovana negativnim prirodnim kretanjem i negativnim migracijskim saldom uzrokovanim dugogodišnjim iseljavanjem iz pojedinih područja pridonosi daljnjem pogoršanju dobne strukture ukupnog stanovništva. Proces starenje utječe na sve segmente društva, pa tako i na veličinu potencijalnih radnih resursa, unutar kojih je posebice važna veličina kontingenta radne snage. Smanjenjem obujma radne snage do kojeg dolazi starenjem stanovništva javljaju se brojni ekonomski i socijalni problemi, koje se može pokušati ublažiti rastom radne produktivnosti i proširivanjem aktivnosti na stanovništvo starije dobi.

Temeljni cilj rada utvrđivanje je uzroka i posljedica promjena u kontingentu radne snage stanovništva Hrvatske. U prvom koraku analizirat ćemo osnovne demografske procese koji određuju strukturu ukupnog stanovništva s posebnim osvrtom na starenje. Zatim ćemo pozornost usmjeriti na specifične promjene unutar kontingenta radno-aktivnog stanovništva, analizirajući posljedice demografskih procesa (analitičkim pokazateljima starenja radne snage) i određenih društvenih praksi. Podjednako nam se čine važnim ustanoviti promjene veličine (smanjenja obujma) i strukture radne snage, ali i stupanj ekonomske aktivnosti stanovništva na tri razine: ukupnog stanovništva, starijih radnika i potencijalne aktivnosti osoba starije dobi. Sve procese promatrat ćemo u sklopu društveno-političkih promjena koje su odredile način života i gospodarski razvoj Hrvatske u posljednjih dvadesetak godina.

2. Metodološke napomene

Dobna struktura jedan je od činitelja koji snažno utječe na sva područja društvenoga života, posebice na gospodarsku, socijalnu i kulturnu sferu. Institucionalni pristup u suvremenim istraživanjima starenja bavi se socioekonomskim statusom i ulogama starijih, a kulturna perspektiva usredotočuje se na negativne stereotipe i promjenu imidža starenja. S produžetkom trajanja života i poboljšanjem životnih uvjeta (višim obrazovanjem, uvođenjem novih tehnologija, višeg stupnja zaštite na radu, boljom zdravstvenom zaštitom, promjenom nekih kulturnih stereotipa i rodnih uloga) vrlo je teško odrediti granicu kada pojedinca počinjemo smatrati starim. Prema Manuelu Castellsu starost više nije homogeni posljednji stadij života, kojim je prevladavala 'društvena smrt' jer u stare ljude ubrajamo i mladi i prosječne umirovljenike, starije ljudi u snazi i one s različitim stupnjevima i oblicima nemoći [1]. Razdoblje starosti rastegnuto je prema mlađim i starijim skupinama stanovništva i kriterij starosti više nije vezan uz izlazak s tržišta radne snage jer se za znatan dio stanovništva gotovo trećina njihova života odvija i nakon prestanka ekonomske aktivnosti. Bez obzira na tako *zamašnjenu* granicu između razdoblja zrelosti i starosti, istraživanja u demografiji i sociologiji najčešće kao granicu prelaska iz kasne zrelosti u starost određuju 60. ili 65. godinu života.

U radu ćemo se koristiti definicijom Vjekoslava Para prema kojoj radnu snagu čini ukupni broj osoba koje su zaposlene puno radno vrijeme ili pola radnog vremena, privremeno ili koje traže posao, a koje dijelimo na skupinu zaposlenih i nezaposlenih osoba [2]. Navedenim skupinama osoba treba dodati i osobe koje aktivno obavljaju određeno zanimanje, ali nisu u radnom odnosu, poput poljoprivrednika, obrtnika i dr. [3]. Dobne granice demografskog okvira u definiciji radne snage, najčešće se kreću između 15. i 64. godine, bez obzira na to što se pojam radno sposobnog stanovništva ne podudara ni brojčano ni kvalitativno s kontingentom radne snage. Dakle stari ljudi prema tako određenom demografskom okviru ne ubrajaju se više u radni kontingent. Posebice nam se stoga čini zanimljiv drugi dio Parove definicije, prema kojem „veličina radne snage ovisi o ukupnoj populaciji zemlje i udjelu stanovništva koji je voljan raditi“ [2]. Upravo važnost voljnog momenta, ne zaboravljajući pritom na sposobnosti koje su za sudjelovanje u radnom procesu nužne, potiče na razmišljanje o potrebi omogućivanja produženja aktivnosti, odnosno zaposlenja dijela stanovnika koji pripadaju skupini mlađih starih osoba (između 65. i 75. ili 80. godine). Za potrebe dobne analize kontingenta radne snage u ovom ćemo radu starijim radnicima nazivati zaposlene između 50. i 65. godine života.

Uz uobičajene metode teorijske analize postojeće znanstvene literature u radu je primijenjena i kvantitativna analiza popisnih podataka, podataka Hrvatskog mirovinskog fonda i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

3. Starenje stanovništva Hrvatske

U ukupnome stanovništvu Republike Hrvatske 2001. godine starih 65 i starijih bilo je 693.540 i činili su 15,7% ukupnoga stanovništva. Od 1961. do 2001. skupina stanovništva stara 65 i više godina porasla je za 125%, a skupina od 0 do 14 smanjila

se za trećinu (za 33,3%). Sadašnja dobna struktura stanovništva odraz je demografske prošlosti, koju je obilježilo snižavanje stopa fertiliteta i mortaliteta kao ključni razlog starenja [4]. Analizirajući detaljnije, Ivo Nejašmić ističe da je sastav stanovništva prema dobi posljedica zajedničkog djelovanja smanjenog nataliteta, ruralnoga egzodusa (premješteno težište bioreprodukcije sa sela u gradove), dugotrajnog iseljavanja te izravnih i posrednih ratnih gubitaka [5]. Iako se razina starenja 2001. razlikovala s obzirom na županijsku pripadnost, cjelokupno je stanovništvo Hrvatske u poodmaklom procesu starenja, što nam potvrđuju prosječna starost od 39,3 godine i indeks starenja koji je dosegao vrijednost od 91,9. Demografska kretanja imaju ključnu ulogu u opskrbi tržišta radnom snagom. Naime smanjenje ukupnog broja stanovnika i njihova dob utječu na veličinu i dobnu strukturu radne snage. Od 1961. do 2001. u Hrvatskoj je zabilježeno smanjenje broja, ali i udjela, stanovništva u najmlađoj dobnoj skupini (0 – 14), što nagovještava današnje, ali i buduće probleme veličine predradnoga kontingenta (15 – 24), koji predstavlja početnu točku ulaska radnika na tržište. Znatno povećanje udjela stanovništva starog 65 i više godina potvrđuje veliko opterećenje ekonomski aktivnog stanovništva s obzirom na povećane socijalne transfere, uključujući i mirovine te izdvajanje za zdravstvo. U četrdeset promatranih godina neprestano se smanjuje koeficijent dobne ovisnosti mladih, a povećava koeficijent dobne ovisnosti starih, zahvaljujući kontinuiranom starenju stanovništva i produljenju ljudskoga vijeka [4]. Demografska dimenzija postaje posebno važna za tržište radne snage kada osobe rođene u kompenzacijskom razdoblju između 1946. i 1954. prijeđu dobnu granicu od 65 godina.

Godina	Broj stanovnika	65 i više	80 i više	Koeficijent starosti	Indeks starenja	Prosječna starost	Koeficijent ukupne dobne ovisnosti	Koeficijent dobne ovisnosti starih	Koeficijent dobne ovisnosti mladih
1961.	4,155.043	308.255	42.125	7,4	27,2	32,5	53,1	11,4	41,7
1971.	4,402.304	427.058	51.803	9,7	42,6	34,0	48,1	14,4	33,7
1981.	4,565.119	524.264	73.054	11,5	54,4	35,4	48,4	17,0	31,3
1991.	4,712.258	556.040	107.256	11,8	60,0	37,1	45,9	17,2	28,7
2001.	4,418.155	693.540	99.507	15,7	91,9	39,3	48,8	23,4	25,4

Tablica 1. Demografski pokazatelji starenja stanovništva Hrvatske 1961. – 2001.

Prema projekcijama stanovništva Ive Nejašmića i Roka Mišetića, Hrvatska će 2031. godine imati još nepovoljniji dobni sastav stanovništva nego 2001., a prosječna će starost narasti na 44,5 godina [6]. U tridesetogodišnjem razdoblju, autori predviđaju da će se broj mladih (0 – 14) smanjit za 413.940 (29,1%) i pasti s 23,7% u 2001. na 17,4% u 2031. Očekuju da će i udio osoba starih 65 i više godina porasti s 15,7% (2001.) na 22,6% (2031.). Broj starijih starih osoba (75+) narast će za 121.899 (ili za 51,2%), a njihov udio s 5,4% na 9,8% [6]. Starenje stanovništva bit će praćeno i

promjenama u spolnom sastavu stanovništva, s naglašenom dominacijom žena u starijim dobnim skupinama, i smanjenjem kontingenta radne snage. Starenje stanovništva vodi k slabijoj produktivnosti i manjoj fleksibilnosti tržišta radne snage, a s druge strane izaziva i porast troška zdravstvene zaštite. Prema navedenim pokazateljima, stanovništvo Hrvatske prati trend rasta starog stanovništva u zemljama Europske unije. Alka Obadić i Šime Smolić ističu negativne posljedice tog procesa, a to su pogoršanje dobnog sastava stanovništva koji će izazvati sve naglašenije smanjivanje radnog kontingenta i radne snage, što upućuje na potrebu uvoza radnika [3].

4. Ekonomski aktivno i zaposleno starije stanovništvo

U ukupnom broju zaposlenih u Hrvatskoj, koji je 2001. iznosio 1,553.643 osobe, udio starijih radnika (od 50 do 64) bio je 18% (279.561), udio zrelih radnika (od 24 do 49) 70,3%, mladih (od 15 do 24) svega 9%, a ostali su nepoznate dobi.

Dob	Spol	Ukupno	Ekonomski aktivni			Ekonomski neaktivni		
			Ukupno	Zaposleni	Nezaposleni	Ukupno	Umirovljenici	Ostali
50-54	U	299.773	196.388	168.247	28.141	102.840	67.877	34.963
	M	148.224	119.955	102.508	17.447	27.941	23.835	4.106
	Ž	151.549	76.433	65.739	10.694	74.899	44.042	30.857
55-59	U	229.775	85.282	74.781	10.501	144.135	115.407	28.728
	M	108.673	59.830	51.155	8.675	48.623	44.957	3.666
	Ž	121.102	25.452	23.626	1.826	95.512	70.450	25.062
60-64	U	262.016	39.228	36.533	2.695	222.493	184.814	37.679
	M	120.667	26.791	24.399	2.392	93.705	89.817	3.888
	Ž	141.349	12.437	12.134	303	128.788	94.997	33.791
65-69	U	252.947	17.604	17.278	326	235.153	197.250	37.903
	M	110.459	9.833	9.575	258	100.528	97.222	3.306
	Ž	142.488	7.771	7.703	68	134.625	100.028	34.597
70-74	U	203.885	11.646	11.567	79	192.070	154.456	37.614
	M	81.884	5.841	5.781	60	75.973	73.036	2.937
	Ž	122.001	5.805	5.786	19	116.097	81.420	34.677
75-79	U	137.201	5.842	5.812	30	131.233	101.275	29.958
	M	44.149	2.760	2.741	19	41.354	38.718	2.636
	Ž	93.052	3.082	3.071	11	89.879	62.557	27.322
80 +	U	99.507	1.928	1.916	12	97.477	71.538	25.939
	M	28.616	1049	1044	5	27.539	23.954	3.585
	Ž	70.891	879	872	7	69.938	47.584	22.354

Tablica 2. Ekonomski aktivno i neaktivno stanovništvo Hrvatske staro 50 i više godina 2001.

U ukupnom broju zaposlenih bilo je više muškaraca (871.054) nego žena (682.589). U svim dobnim skupinama više je zaposlenih muškaraca nego žena, što možemo

povezati s činjenicom da još uvijek značajnu kategoriju što se tiče aktivnosti čine kućanice. Uz ukupno starenje populacije na starenje radne snage utječe i veći broj bolje obrazovanih, čime se pomiče granica početka zasnivanja prvog radnog odnosa i raste prosječna dob ulaska u proces rada te migracija. Naime, kada je riječ o Hrvatskoj, kao posljedice ratnih razaranja, loše osmišljene i dijelom kriminalne pretvorbe, globalne gospodarske krize te neadekvatnih i zakasnelih gospodarskih programa države uništeni su mnogi proizvodni kapaciteti, ali i cijele gospodarske grane. Rezultat svega veliki je broj nezaposlenih, od kojih su se mnogi najobrazovaniji i u najproduktivnijoj dobi u proteklih dvadesetak godina iselili u inozemstvo. Promatrajući razmještaj radne snage prostorno, nešto je povoljnija situacija u velikim urbanim regijama (Zagreb, Rijeka i Split) zbog najveće i najbolje ponude radnih mjesta, što ih čini privlačnima stanovništvu iz svih krajeva Hrvatske. U tom slučaju doseljavanje uglavnom mlađih radno sposobnih osoba usporava starenje kontingenta radne snage. Tako migracije, ovisno o smjeru, postaju važan čimbenik starenja ili pomlađivanja radnog kontingenta u pojedinim lokalnim i regionalnim sredinama. Ukupna stopa aktivnosti 2005. u Hrvatskoj iznosila je 63,2% [3]. Analiziramo li aktivnost stanovništva starijeg od 50 godina, dakle starijih radnika, ali i starih osoba, zamjećujemo da do znatnijeg smanjenja udjela aktivnog u ukupnom stanovništvu dolazi u svim dobnim razredima nakon 50. godine. Tako od ukupno 299.773 stanovnika od 50 do 54 godine svaki treći više nije ekonomski aktivan (102.840), a među neaktivnima dvije je trećine (66,6%) već u mirovini. Od svih umirovljenih (67.877) dvije trećine su žene, kojima je prijašnji mirovinski zakon dopuštao odlazak u prijevremenu mirovinu s 50 godina. U starijem razredu, od 55 do 59 godina, uočavamo nagli pad broja ekonomski aktivnog stanovništva – svega je 37,3% još uvijek zaposleno. U toj dobnj skupini od ukupno 229.775 stanovnika, čak je polovina (115.407) u mirovini, od čega 61% žena. Udio zaposlenih i žena i muškaraca smanjuje se i dalje s obzirom na porast dobi, pa je za ukupno 262.016 osoba starih od 60 do 64 godine biti zaposlen gotovo iznimka. Još uvijek ih radi svega 7% (36.553), i to većina (75,7%) puno radno vrijeme. Od preostalih 222.493 neaktivnih 83,1% (ili 184.814) čine umirovljenici. Proporcija zaposlenih stanovnika u dobi od 60 godina i starijih vrlo je niska i u zemljama Europske unije. Razlike među zemljama postoje, pa tako u sjevernoeuropskim radi 15% muškaraca i 4% žena, u južnoeuropskim 12% muškaraca i 3% žena, a u zapadnoeuropskim 7% starijih muškaraca i svega 2% starijih žena [7]. Istraživanja i statistički podaci potvrđuju da moderna društva podcjenjuju sposobnosti i mogući ekonomski doprinos skupine uglavnom mlađeg starog stanovništva. Tako su i u Hrvatskoj muškarci i žene stariji od 65 godina u vrlo malom broju prisutni na tržištu rada. Zakonska dobna granica umirovljenja ograničavajući je činitelj zadržavanja starijih u radnom odnosu. Što treba učiniti da se starijem stanovništvu očuvanih sposobnosti i znanja, dobra zdravlja i sa željom da i dalje ostanu u radnom procesu omogući nastavak rada i nakon sadašnje dobne granice za umirovljenje? Mogućnost skraćenog radnog vremena i fleksibilnijeg radnog rasporeda, trening te planirano vrijeme učenja i prilagodbe na nove zadatke i tehnologije svakako bi određene poslove učinili atraktivnijima za starije i zadržali ih duže na tržištu rada. Time bi se povećao udio aktivnog stanovništva te dijelom smanjili ekonomski pritisci na mirovinske fondove, ali i

obitelj kao izvor materijalne podrške starijim članovima slabijeg imovinskog stanja (problem niskih mirovina). S obzirom na to da danas ljudi žive duže i da su usprkos dugovječnosti zdraviji nego ikada prije, veći je broj sposoban raditi i u starijoj dobi. Posebice se to odnosi na skupinu mlađih starih osoba (od 65 do 75 ili 80 godina). Zanimljivo je da u Hrvatskoj većina zaposlenih starijih od 65 godina radi u fizički vrlo zahtjevnoj djelatnosti – poljoprivredi. Uglavnom je riječ o ljudima koji sami sebe zapošljavaju na svojim imanjima i rade dok god im to zdravlje omogućuje, neovisno o dobi. Dapače, podaci nam pokazuju da s porastom dobi raste i udio zaposlenih u poljoprivredi. Tako od 50 do 54 godine u poljoprivredi radi svega 9,7%, od 55 do 59 godina 18,2%, od 60 do 64 godine već 43%, od 65 do 69 godina 80,1%, a u svim dobnim razredima iznad 70. godine oko 90%. Iz navedenih podataka o broju aktivnih stanovnika nakon 50. godine života uočava se jedan od većih gospodarskih problema – nepovoljan trend ranog umirovljenja zaposlenih, što je dugoročno ostavilo negativne posljedice na gospodarski razvoj Hrvatske. Premda je shema prijevremenog umirovljenja u razvijenim europskim zemljama upotrijebljena ne bi li se, prije svega, potaknulo snažnije zapošljavanje mladih (pokazalo se neučinkovitim), u Hrvatskoj je to bilo jedno od „lakših“, ali kratkoročnih rješenja za očuvanje socijalnog mira. Naime neuspješno gospodarsko prestrukturiranje devedesetih rezultiralo je propašću brojnih poduzeća i gubitkom velikog broja radnih mjesta, posebice u industriji, pa se pribjeglo instituciji prijevremene mirovine. Umjesto da se nastojalo prilagoditi gospodarstvo novim tržišnim uvjetima, poticati razvoj malog i srednjeg poduzetništva, očuvati tradicionalne gospodarske grane i tako omogućiti stanovništvu da što duže ostane zaposleno, radnici su nerijetko prisiljavani ići u prijevremenu mirovinu. Na odluku o odlasku u raniju mirovinu osim „potresa“ na tržištu rada i gubitka posla utjecale su i (ne)mogućnosti za novo zapošljavanje, zdravstveno stanje pojedinaca, obiteljska situacija (posebice za žene), visina buduće mirovine (novi zakon o mirovinama), mogućnost ostvarenja dopunskih izvora prihoda, ali i negativan stav društva prema radu osoba u starijoj dobi, koji se još uvijek nije promijenio. U tome Hrvatska nije iznimka jer je ista situacija i u skupini 15 zemalja EU gdje je stopa nezaposlenosti ukupnog stanovništva niža za 3% u odnosu na dobní razred od 55 do 59.

5. Nezaposlenost starijeg stanovništva

Jedna od razlika vezanih uz dob stanovništva Hrvatske stupanj je nezaposlenosti. Tako je nezaposlenost među starijim radnicima (nakon 50. godine) relativno niža u odnosu na ukupno i mlado stanovništvo, ali ne zbog ekonomske razvijenosti zemlje, već upravo zbog velikog broja prijevremeno umirovljenih. Godine 2001. od ukupno ekonomski aktivnih stanovnika starih od 50 do 54 godine 14,3% bilo je nezaposleno, od 55 do 59 12,3%, a 6,9% u dobní grupi od 60 do 64. Među nezaposlenim radno sposobnim stanovnicima u dobi od 50 do 64 dominiraju osobe sa srednjoškolskim obrazovanjem (52,4%); slijede osobe sa završenom osnovnom školom (21,9%). Za razliku od starijih radnika nezaposlenost je u Hrvatskoj vrlo visoka među mladima. Tako je među osobama u dobní razredima od 15 do 19 godina i od 20 do 24, koje

uglavnom traže prvi posao, nezaposleno 66%, odnosno 39,7%. U oba dobna razreda otprilike tri četvrtine nezaposlenih ima završenu srednju školu.

Usporedimo li podatke za proteklih 15 godina, zamjećujemo da je znatno narastao broj nezaposlenih starijih radnika, i to u sva tri dobna razreda: od 50 do 54 godine porast od 278,8%, od 55 do 59 godina 380,5% i od 60 i više godine 502,2%. Krajem 1994. u Hrvatskoj je bio svega 18.091 nezaposleni radnik stariji od 50 godina, a 2009. bilo ih je čak 78.133. Među nezaposlenima znatno je veći udio muškaraca, jer žene ranije stječu uvjete za starosnu mirovinu. S trenutačnim učincima teške gospodarske krize u zemlji, ali i na globalnoj razini, valja očekivati daljnji rast nezaposlenosti svih dobnih skupina ekonomski aktivnog stanovništva. Stopa registrirane nezaposlenosti u prosincu 2009. iznosila je 16,7%, a potkraj siječnja 2010. u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje evidentirane su 309.562 nezaposlene osobe.

Godina	Ukupno nezaposleni	Nezaposleni		
		50-54	55-59	60 i više
1994.	247.555	10.390	6243	1458
1995.	249.070	9722	6181	1411
1996.	269.263	11.411	6797	1685
1997.	287.120	13.705	8069	1854
1998.	302.731	16.496	8895	2166
1999.	341.730	21.088	9953	2793
2000.	378.544	27.987	11.483	3681
2001.	395.141	32.406	14.207	4629
2002.	366.162	35.322	16.910	5088
2003.	318.684	36.207	18.458	4993
2004.	317.577	38.574	20.844	4974
2005.	307.851	40.926	23.956	5237
2006.	293.153	41.282	25.397	6089
2007.	254.484	38.795	25.794	6791
2008.	240.455	36.526	26.389	7788
2009.	291.545	39.355	29.998	8780

Tablica 3. Nezaposlene starije osobe 1994. – 2009.

6. Zaključak

Kao što ne postoje čvrste granice starosti, tako se ni radna sposobnost ne gubi s 55, 60 ili 65 godina. Omogućivanje produženja aktivnosti starijim članovima društva dok za sudjelovanje na tržištu rada imaju sposobnosti i volje stvorilo bi uvjete za povećanje ekonomski aktivnog kontingenta stanovništva, koji je u Hrvatskoj već doveden do maksimuma opterećenja izvanaktivnim. Naime nepovoljni demografski trendovi, među kojima je starenje jedan od značajnijih, imaju za posljedicu starenje kontingenta radne snage, a dugoročno i njegovo smanjenje zbog sve manjeg priljeva mladih. I dalje je prisutan veliki broj osoba koje izlaze s tržišta rada prije ostvarenog

punog radnoga staža i dobne granice za umirovljenje. Osim toga iz Hrvatske kontinuirano odlaze mladi obrazovani stručnjaci, što nepovoljno utječe i na kvalifikacijsku strukturu radne snage, ali i smanjuje broj potencijalnih nositelja novih ideja u gospodarskom razvoju, dok se istovremeno nedovoljno koristi znanje i sposobnosti postojeće visokoobrazovane radne snage. Sve to zajedno čini još veći pritisak na opustošeno i neučinkovito gospodarstvo.

Dugoročni trendovi opadanja aktivnosti starijih radnika trebaju se početi mijenjati. U tu svrhu potrebno je donijeti zakone koji potiču zapošljavanje starijih osoba te poboljšati trening starijih radnika i starijih tražitelja posla. Omogućivanjem duže zaposlenosti smanjili bi se troškovi socijalnih transfera usmjereni prema dijelu starijeg stanovništva, koje, iako u mirovini, živi na rubu siromaštva. Istraživanja stupnja aktivnosti starijeg otočnog stanovništva [8] potvrdila su visoku razinu aktivnosti kako u skupini mlađih tako i starijih starih ljudi, ali i njihovu želju za aktivnim sudjelovanjem u životu lokalnih zajednica. Naime i kada nisu formalno zaposleni, stariji su ljudi na razne načine produktivni (u okviru kućanstva, unutar obitelji...). Pravi gospodarski doprinos starijeg stanovništva društvu u cjelini teško je procijeniti, ali pružanjem mogućnosti zadržavanja na tržištu rada njihov bi se ukupni doprinos višestruko povećao.

7. Literatura

- [1] Castells, M. (2000). Uspon umreženog društva, Golden marketing, ISBN 953-212-001-7, Zagreb
- [2] Par, V. (2010). Rječnik pojmova iz ekonomije i definicije, *Dostupno na:* http://www.agr.hr/cro/nastava/bs/moduli/doc/ag1179_pojmovnik.pdf *Pristup:* 04-03-2010.
- [3] Obadić, A. & Smolić, Š. (2007). Analiza radnog kontingenta i ekonomska aktivnost stanovništva Hrvatske, *Dostupno na:* <http://web.efzg.hr/repec/pdf/Clanak%2007-11.pdf> *Pristup:* 15-02-2010
- [4] Podgorelec, S. & Klempić, S. (2007). Starenje i neformalna skrb o starim osobama u Hrvatskoj, *Migracijske i etničke teme*, Vol. 23 , No. 1-2, 111-113, ISSN 1333-2546
- [5] Nejašmić, I. (2005). Demogeografija – stanovništvo u prostornim odnosima i procesima, Školska knjiga, ISBN 953-0-30876-0, Zagreb
- [6] Nejašmić, I. & Mišetić, R. (2004). Buduće kretanje broja stanovnika Hrvatske: projekcije 2001.-2031., *Društvena istraživanja*, Vol. 13, No.4-5, 751-776, ISSN 1330-0288
- [7] Avramov, D. & Maskova, M. (2007). Active ageing in Europe, *Population studies*, Vol. 1., No. 41, Council of Europe, Strasbourg, ISBN 92-871-5240-3
- [8] Podgorelec, S. (2008). Ostarjeti na otoku – kvaliteta života starijega stanovništva hrvatskih otoka, IMIN, ISBN 978-953-6028-22-1, Zagreb

Photo 147. Monument for dead soldiers / Spomenik braniteljima